

ORLANDOV STUP U DUBROVNIKU

ILIJA MITIĆ

Pred baroknom crkvom sv. Vlaha diže se srednjovjekovni četverokutni stup iz kamena na kojemu je nataknut stijeg za državnu zastavu. Sprijeda na stupu isklesan je, pred gotičkom nišom, gologlavi mladi junak, sav u oklopu, sa štitom u lijevoj i uzdignutim metalnim mačem u desnoj ruci. Na pobočnim stranama i podnožju stupa, u plitkim izdubinama, isklesane su kao ukras slijepe gotičke arkadice. To je Orlando, legendom opjevani junak, simbol dubrovačke nezavisnosti.

Legendarni vitez Roland (talijanski Orlando) u vojsci Karla Velikog poginuo je 778. godine na povratku iz Španije prelazeći Pirineje u klancu Roncesvalles. Taj događaj poslužio je kao temelj za veliku epsku legendu koju je mašta iskitila mnoštvom izmišljenih zgoda. Pjesma je učinila Rolanda Karlovim nećakom i obdarila ga svim svojstvima idealnog srednjovjekovnog viteza. »Chanson de Roland« je najpoznatija starofrancuska epopeja iz ciklusa junačkih pjesama o Karlu Velikom napisana između 1100. i 1130. godine. Prošlo je više od jednog stoljeća dok se priča o Rolandu proširila u sve zemlje Evrope. »Roulandes liet« pojavljuje se u Njemačkoj oko 1170. godine. Vrlo rano nalazimo preinačenu priču o Rolandu u Italiji, a preko Italije u Dalmaciji i u Dubrovniku. Ovdje u Dubrovniku nalazimo jednu potpuno novu priču o Rolandovu junaštvu.¹

Dubrovački kroničari su posebno iskitili Orlandova junaštva i pridodali epizodu koja tog junaka veže uz početke života Dubrovnik. Orlando, vitez i nećak Karla Velikog, pritekao je u pomoć Dubrovniku kada je zloglasni saracenski gusar Spucent bio uznemirio i pritisnuo grad. Uz pomoć Dubrovčana Orlando je potukao 783. godine kod Lokruma saracenske gusare i uhvatio Spucenta. Iz zahvalnosti, pričalo se kasnije u Dubrovniku, Dubrovčani podigoše Orlandu počasni kip. Kroničari spominju čak dva kipa od kojih je jedan prikazivao Orlanda a drugi gusara Spucenta. Anonim, prepisujući stare vijesti, kaže da je 972. godine sagrađena stara crkva sv. Vlaha s lužom u zapadnom dijelu grada kraj vrata Od Pila

¹ W. Böheim, Der Rolandstein in Ragusa, Mittheilungen der K. K. Centralcommission zur Erforschung und Erhaltung der Baudenkmale, Wien 1870., str. 133; P. Puntschard, Der Roland von Ragusa, Zeitschrift für Rechtsgeschichte, Germanistische Abteilung, Bd. 30, Weimar 1909, str. 303.

gdje je bio prilaz k Dubrovniku, u blizini mosta po kome se dolazilo na dubrovački otočić. Tu je bio postavljen i Orlandov kip kao i velik čvrst toranj u kojem je imao da stanuje poglavar Dubrovnika.²

Appendini primjećuje da je nevjerojatno da bi Orlando napustio Bretnju, gdje je bio guverner, te došao na Jadran da se bori sa gusarima.

Orlandov stup u Dubrovniku iz 1419. god. Djelo Bonina Milanca i Antuna Dubrovčanina

² *Annales Ragusini Anonymi item Nicolai de Ragnina, Monumenta spectantia historiam slavorum meridionalium*, Zagreb 1883., str. 11, 22, 188, 201 i 202; Gian Maria Mattei, *Memorie storiche su Ragusa, Zibaldone II-do Principio della Cronaca la più antica di Ragusa scritta per quanto pare nel XIII secolo, ricopiata da un Ms.*

Ragnina spominje da je Orlando 788. godine pobijedio saracenske gusare kod Dubrovnika, premda je utvrđeno da je on već 778. godine poginuo prelazeći Pirineje. U koliko bi se prihvatilo stanovište da je Orlando potukao saracenske gusare kod Lokruma i da su mu zahvalni Dubrovčani zbog toga podigli spomenik, to bi značilo da je iskazao svoje vojničke

Orlandov lik na njegovu stupu u Dubrovniku

molto antico e consumato, str. 7, Biblioteca samostana »Male braće« — Dubrovnik; Annali della Città di Ragusa attribuiti à E. Gio. Marino di Gondola, str. 32 i 56, Biblioteca samostana »Male braće« — Dubrovnik; Chronica ragusina Junii Restii (ab origine urbis usque ad annum 1451) item Joannis Gundulae (1451 — 1484), Monumenta

vrline u borbi za svaki grad u kojem se nalazi njemu posvećen spomenik, a što je nevjerojatno i Appendiniju.³

Izuzevši kroničare koji su pisali o Orlandu i njegovu kipu, neki možda potaknuti i postojećim Orlandovim stupom iz XV stoljeća, u najstarijim arhivskim dokumentima ne nalazimo spomena o ovom stupu. Kad se utvrđivao plan grada 1272. godine, pa opet 1296. godine, ne spominje se Orlandov stup, što znači da nije bio u prostoru koji se uređivao.⁴ U dubrovačkom statutu iz 1272. godine ne nalazimo spomena o Orlandovu kipu ili stupu. Međutim u prvoj polovini XIV stoljeća nailazimo u dubrovačkim arhivskim knjigama na kameni stup koji se zvao »carrus« — kar, a stajao je na glavnom trgu (»platea«).⁵ Uz ovaj stup su bili kažnjavani prestupnici, ili su bili određeno vrijeme za sramotu izloženi uz njega (»ponere ad carrum«). Postavljanje nekoga »ad carrum« ili »na berlinu« veoma je stara kazna, pa s obzirom da se stavljanje nekoga uz taj stup smatralo najvećom sramotom, sama prijetnja tom kaznom bila je uspješna popravna mjera.⁶

---

spectantia Historiam Slavorum Meridionalium, volumen XXV, Zagreb 1893. g., str. 29; C. Fisković, Prvi poznati dubrovački graditelji, Dubrovnik 1955. g., str. 30; L. Beritić, Utvrđenja grada Dubrovnika, Zagreb 1955. g., str. 16; M. Deanović, Anciens contacts entre la France et Raguse, Institut français de Zagreb, 1950. g., str. 117, 118, 119.

³ F. Appendini, Notizie storico-critiche sulle Antichità storia e letteratura de Ragusei, Ragusa 1802., str. 98 i 240; Možda su Dubrovčani sami potukli saracenske gusare, zarobili njihove brodove i ubili Spucenta te kasnije pripisali ovu pobjedu vitezu Orlandu, . . . »questa vittoria fece allora tanto romore che dalla credula posterità fù attribuita ad Orlando, e s'innalzò sulla porta dell'arsenale una statua, che rappresentava l'ucciso Spucente« . . .; W. Böheim, o. c., str. 135; M. Medini, Starine dubrovačke, Dubrovnik 1935. g., str. 257. Medini je mišljenja da je u priči o Orlandu i Smrdodahu (Spucentu) sjećanje na navalu Saracena 867. godine na što se vezalo kazivanje o paladinu Orlandu. Smatra da je teško odlučiti da li je priča o Orlandu i Smrdodahu već bila u starinskoj kronici kakva je danas, ili je kasnije sva umetnuta ili preinačena.

⁴ M. Medini, o. c., str. 258.

⁵ P. Puntshard, o. c., str. 302; S. Razzi, La storia di Ragusa, Ragusa 1903., str. 22., bilj. 1; Istog značenja kao »carrus« je i »pranger« (»palus infamans« — sramotni stup), kameni ili drveni stup uz koji su osuđenici bili vezani na javnu mjestu za sramotno izlaganje, udaranje pečata, odsjećanje ruke i za druga mučenja. Poznat je bio zagrebački »pranger« na Markovu trgu koji je služio u pomenutu svrhu. Pored »carrusa« i »pranger« nailazimo i na »berlinu«. Po Du Cange-u (Glossarium mediae et infimae Latinitatis, Paris 1937.) berlina je . . . »sorta di gastigo, che si da a' malfattori con esporli sul pubblico scherno in un luogo, che pur si chiama »berlina«. Prema tome pod berlinom se podrazumjevalo javno mjesto na kojem se izlagao osuđenik ruglu. U vezi berline vidi: N. Zingarelli, Vocabolario della lingua italiana, Milano 1929. g., kao i E. Rosamani, Vocabolario giuliano, Bologna 1958. g., . . . »Berlina era un genere di pena che consisteva nel portar in giro su un carro condannati per atti disonoranti. Portare in carrozza«. Odatle je vjerojatno i proizašao izraz »ponere ad carrum« ili staviti nekoga »na berlinu«.

⁶ L. Beritić, Berlina, Dubrovački vjesnik br. 314, od 5. X 1956. god.; Liber Malefitorum, sv. 1, str. 63' (Historijski arhiv Dubrovnik, kao i sve ostale arhivske signature za ovu radnju), zadnjeg februara 1402. g. osuđen je neki Ivko zbog krađe i to tako da, u koliko u određenu roku ne vrati dug, bude šiban po gradu (»frustetur per civitatem Ragusii ut moris est«), a zatim da bude odveden izvan grada na mjesto izvršenja pravde (»extra Civitatem ad locum justicie«), te da bude tu žigosan sa 4 pečata užarenim željezom na licu; Liber Malefitorum, sv. 1, str. 71, sličan slučaj se ponavlja 27. II. 1402. g. kad se osuđenik morao provesti gradom »et ducatur per civitatem Ragusii manifestando omnibus eius culpam et delictum, et ducatur extra Civitatem Ragusii ad locum justicie

Veliko vijeće određuje 25. VI 1347. godine, prilikom prenosa moći (ruke) sv. Vlaha, da se uoči te svečanosti podigne stijeg za zastavu.⁷ Prema tom zaključku vijeća možemo utvrditi da te godine nije postojao učvršćen stijeg za zastavu na određenu mjestu, što znači da nije postojao Orlando kao stalni nosilac stijega, a niti je kameni stup — kar bio nosilac stijega.

Krajem XIV i početkom XV stoljeća sve se češće susrećemo u arhivskim dokumentima sa kamenim stupom — karom, ali još ne nalazimo spomena o Orlandovu stupu. Zbog veleizdaje neki su Dubrovčani bili osuđeni na smrt (10. III 1400. g.), te su njihova mrtva tijela bila izložena kao zastrašujući primjer kod kara na sredini trga.⁸ Dana 21. X 1416. godine osuđen je vratar od Ponte, zbog podmićivanja, da bude doveden u nedjelju i privezan za javni stup — kar («ad carrum publicum»), da mu se sprži kosa i brada i da ostane privezan za stup do 20 sati toga dana.⁹ Da li se pod ovim nazivom «carrum publicum» iz toga doba krije i Orlandov stup, nismo mogli utvrditi, međutim već iduće 1417. godine nalazimo u arhivskim izvorima prve tragove o današnjem Orlandovu stupu.

Malo vijeće je zaključilo 4. VIII 1417. godine da se isplati Ratku Tičivčiću preostalih 15 perpera za kamen kara koji je on donio.¹⁰ To je bio kamen za izradu novog kara, odnosno za izradu Orlandova stupa, pa je istog dana Malo vijeće zaključilo da se dade napojnica mornarima koji su ga donijeli, i to 5 perpera, 2 groša i 12 folara iz državne blagajne.¹¹ Tri dana kasnije, 7. kolovoza, izabrani su Lujo Gučetić i Zore Palmotić za službenike koji će se brinuti za izradu novog kara («officiales carri»). Ujedno su ova dvojica ovlaštena da pregledaju s kamenarima kamen novog kara i da ugovore s klesarom Antunom što umjereniju cijenu za izradu,

---

consuetum et ibi inprimatur in facie ipsius quatuor bulle cum ferro ignito, et postea reducatur ad carcere comunis Ragusii». Kako vidimo, u starom Dubrovniku se vršilo lakše kažnjavanje u gradu kod kara, kasnije kod Orlanda, dok se teže kažnjavanje vršilo van grada, vjerojatno na mjestu zvanom Danče. Pored kažnjavanja pred Orlandom postojala je u Dubrovniku i tortura, o tome vidi: P. Popović, Tortura u Dubrovniku XVI veka, Šišićev zbornik, Zagreb 1929., str. 347.

⁷ G. Gelčić, Dello sviluppo Civile di Ragusa, Ragusa 1884., str. 49—51; Monumenta Ragusina, Libri Reformationum, Zagreb 1879. g., Tom. I., (god. 1306—1347), str. 265. . . . »quod in perpetuum omni anno in tali die fiat solemnitas traslationis et adventus dicti brachii hoc modo videlicet, quod in vigilia ipsius solemnitatis ellevetur stendale cum vexillo S. Blasii . . .« (Ref., cons. maj., 25. VI 1347. g.); V. Vukasović, Orlandov stup u Dubrovniku, kalendar Dubrovnik za god. 1900., Dubrovnik 1899. g., str. 130.

⁸ G. Gelčić, o. c., str. 50; Anonim, o. c., str. 53, spominje da su 1400. g. bile odsečene glave izdajnicima i da su njihova tijela bila izložena pod Orlandovim stupom na trgu. J. Resti, o. c., str. 188, spominje isti slučaj izdaje i navodi da su tijela pogubljenih izdajica bila izložena tri dana pred Orlandovim stupom. Postojanje Orlandova stupa 1400. g. ne može se utvrditi jer te godine ne nalazimo još uvijek među arhivskim dokumentima spomena o Orlandu.

⁹ Liber Malefitorum, sv. 4, str. 185, (25. X 1416. g.), . . . »ducatur et ligetur ad carrum publicum cum combustione capillorum et barbe, more solito . . .«.

¹⁰ »Captum fuit de faciendo policam Ratcho Tichivcich de yperperis XV pro residuo solutionis lapidis pro curru appostati per ipsum in camera«, Cons. min., 1., str. 149, (4. VIII 1417. g.); S. Razzi, o. c., str. 22, bilješka br. 1.

¹¹ C. Fisković, Naši graditelji i kipari XV i XVI stoljeća u Dubrovniku, Zagreb 1947. g., str. 105, bilješka 246; »Captum fuit de dando marinarijs qui portaverunt lapidem pro curru de denariis nostri comunis pro potatione yperperos V grossorum duorum et follarios XII in camera«, Cons. min., 1., str. 149, (4. VIII 1417. g.).

te da pronađu ostale majstore, i da dadu napraviti i udesiti taj kar ne praveći na njemu ništa osim samog Orlanda, kao što je na starom karu.¹² Prema navedenom, prije današnjeg Orlanda postojao je dakle još jedan stariji Orlandov stup, ali među arhivskim dokumentima ne nalazimo tragova o ovom starijem Orlandu. Dana 2. studenog 1417. godine zaključeno je da se kamenaru Antunu isplati 70 perpera za kamen kara.¹³

Početakom 1419. godine Malo vijeće određuje da klesar Bonino može izraditi vrata crkve sv. Domenika u istoj radionici u kojoj se izrađuje općinski kar, s tim da se ova radionica mora isprazniti do kraja mjeseca svibnja iste godine. Ujedno su upozoreni (11. II 1419. g.) L. Gučetić i Z. Palmotić, službenici kara, da se mora dovršiti izrada općinskog kara koji treba da bude postavljen na općinskom trgu.¹⁴ Iz ovog proizlazi da početkom 1419. godine današnji Orlandov stup još nije bio postavljen. Ovaj stup je izradio majstor Bonino Milanac koji se prvi put spominje u Dalmaciji u vezi s gradnjom korčulanske katedrale 1412. godine, uz pomoć kamenoresca Antuna. Bonino je boravio u Dubrovniku u vremenu od 1417. do 1422. godine, dakle baš u doba kad je novi Orlando bio klesan i postavljen na dubrovački trg. Mladenački vitez u oklopu, na kojem su brižljivo zabilježene mnoge pojedinosti ornamentalnog karaktera, no s prilično bezizražajnim licem, pokazuje nesumnjivo blisku srodnost s Boninovim načinom oblikovanja ljudskog lika.¹⁵

S obzirom na određivanje datuma kad je današnji Orlandov stup postavljen, veoma je važan zaključak Malog vijeća od 13. V 1419. godine kojim ono daje ovlaštenje službenicima kara Gučetiću i Palmotiću da skinu i uklone stari kar i da na istom mjestu, gdje je bio stari, postave i učvrste novi kar koji je nedavno izrađen, te da se u tu svrhu imenovanima plati 150 perpera.¹⁶ Iz ovog još jednom nesumnjivo proizlazi da je na istom

¹² C. Fisković, o. c., str. 105, bilješka 246; »Ser Aloisius de Goze ser Zore de Palmota, electi fuerunt officiales carri dando eis libertatem videndi cum magistris lapicidis et alijs, ut eis videbitur lapidem novi carri allati per magistrum Antonium taiapetram et conveniendi cum ipso magistro Antonio pro pretio dicti carri cum quam maiori avantagio poterunt comunis nostri, et inveniendi alios magistros et faciendi laborari et aptari ipsum carrum, non faciendi in eo nisi Orlandum solum prout est in antiquo carro«, Cons. min., 1., str. 149', (7. VIII 1417. g.)

¹³ C. Fisković, o. c., str. 105, bilješka 247; »Captum fuit de faciendo appodiscam magistro Antonio lapicide ab iperperis septuaginta infra pro lapide currus«, Cons. min. 1, str. 162', (2. XI 1417. g.)

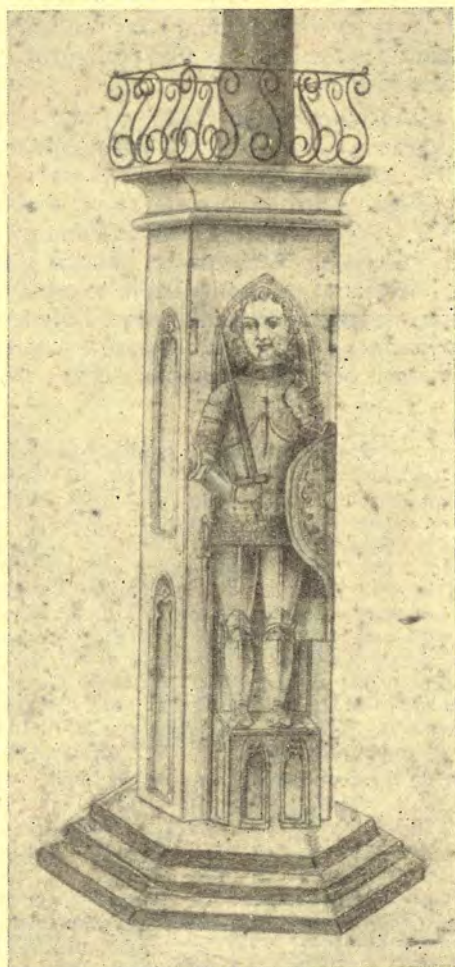
¹⁴ »Captum fuit de dando licentiam procuratoribus sancti Dominici et magistro Bonino lapicide quod possint laborari facere portam ecclesiae sancti Dominici quam laborare debet ipse magister Boninus. Quod illam videlicet laborare possit in eadem statione et domuncula comunis ubi laboratur carrum comunis dum modo non impediatur aliquo modo laborerium comunis et quod expedire debeant ipsam stationem et domunculam usque ad per totum mensem mai proxime futuri«, Cons. min., 2., str. 34', (3. I 1419. g.); »Aluisius Mar. de Goze, et Zore de Palmota, electi fuerunt officiales ad faciendum compleri carrum comunis quod fieri debet super platea comuni«, Cons. min., 2., str. 43, (11. II 1419. g.)

¹⁵ C. Fisković, *Fragments du style roman à Dubrovnik*, *Arhaeologia jugoslavica*, I, Beograd 1954. g., str. 131; M. Prelog, *Dalmatinski opus Bonina da Milano*, *Prilozi povijesti umjetnosti u Dalmaciji*, br. 13., Split 1961. g., str. 194.

¹⁶ »Captum fuit de dando libertatem Luisio de Goze et Georgio de Palmotha officialibus ad charum, quod removeri et auferi facere possint et debeant charrum vetus ibique poni et figi charrum novum noviter fabricatum, quodque ipsis officialibus pro dicta expensa fiat appodixia de yperperis centum et quinquaginta ad dovanam grandem«, Cons. min., 2., str. 61', (13. V 1419. g.)

mjestu gdje je bio stari kar — Orlando podignut novi, današnji Orlandov stup, koji nije postavljen prije mjeseca svibnja 1419. godine.

Kad je jaki vjetar 6. siječnja 1825. godine oborio Orlandov stup, nađena je u podnožju tog stupa oštećena bakrena pločica, ispisana polugotičkim slovima, a govorila je o postavljanju tog stupa. Iz natpisa sa pločice ne može se tačno pročitati godina postavljanja stupa, pa se na

Orlandov stup, crtež A. Martechini iz početka XIX stoljeća

osnovu čitavog ostalog sadržaja nađene pločice pretpostavljalo da je stup postavljen u mjesecu svibnju 1418. godine. Ova pretpostavka nema više osnova s obzirom na spomenuti zaključak Malog vijeća od 13. V 1419. godine kojim se određuje uklanjanje starog i postavljanje novog kara na istom mjestu. Prema tome možemo utvrditi, budući da se za mjesec svibanj

već prije znalo, da je današnji Orlandov stup postavljen u mjesecu svibnju 1419. godine.¹⁷

Novi je Orlando već postavljen na svoje staro mjesto kad je donesen zaključak 7. lipnja iste 1419. godine kojim se dozvoljava službenicima kara da mogu dati obojiti i pozlatiti novi kar na način koji smatraju najpogodnijim.¹⁸

Krajem 1419. godine izvršen je konačni obračun troškova izrade novog kara — Orlanda, te su službenicima kara Gučetiću i Palmotiću odobreni podneseni računi u iznosu od 641 perper, 1 groš i 22 parvula, koliko su oni i utrošili za novi kar.¹⁹

Vjetrom oboreni Orlandov stup (1825. g.) bijaše smješten »ispod svodova dvora stare kneževе zgrade« gdje je ležao preko 50 godina, sve do druge polovine 1878. godine kada je ponovo postavljen na današnje mjesto.²⁰ Interesantno je spomenuti da je prije, tj. prije obaranja, Orlando bio okrenut licem prema istoku (levantu), dok je današnji položaj dobio prilikom ponovnog postavljanja. Orlando se nalazio i prije obaranja pred crkvom sv. Vlaha, vjerojatno ne baš na istom mjestu već koji metar dalje, jer je prilikom njegova postavljanja bilo predloženo Općinskom vijeću da Orlandov stup bude postavljen na mjestu — u tački gdje se sijeku upravne linije povučene od sredine pročelja crkve sv. Vlaha i vrata na

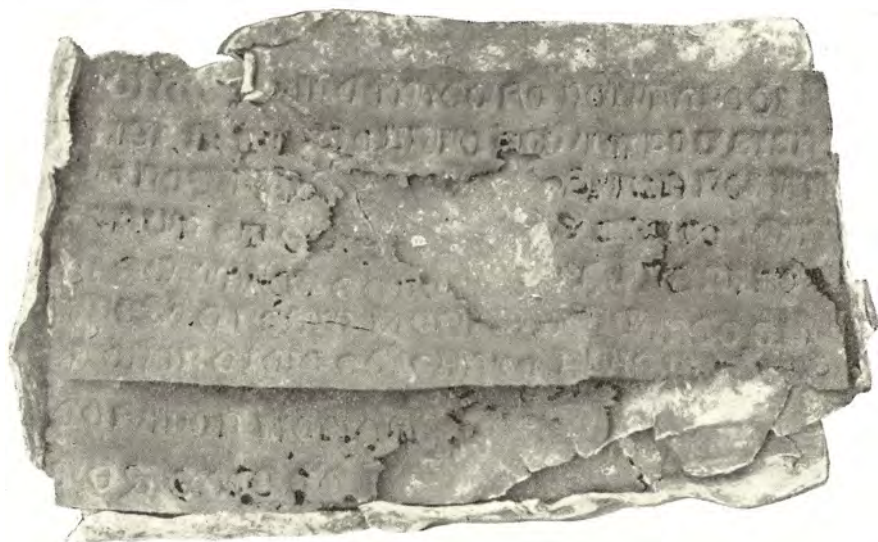
¹⁷ G. Gelčić, o. c., str. 50. Na pronađenoj bakrenoj pločici, koja se čuva u muzeju Kneževa dvora u Dubrovniku, nalazi se slijedeći natpis: »MCCCC . . . III de maggio, fatto nel tempo di Papa Martino V e nel tempo del signor nostro Sigismondo Imperator Romanorum et sem(per Augustus) et Re d'Ongaria e Dalmatia e Croatia et cetera fo messa questa pietra et standardo qui in honor di Dio e di santo Blasio nostro gonfalon, li Officiali . . .«, tumačeći ovaj natpis Gelčić kaže: »Alcune cifre del millesimo sono consumate, tuttavia i nomi di Martino V e di Sigismondo imperatore ed i titoli di quest'ultimo possono condurre a qualche schiarimento.—Martino è contemporaneo nel regno a Sigismondo negli anni 1417 — 1431, la cifra adunque dovrebbe essere 1418. o 1423 . . . Manca è vero il titolo di re di Boemia di cui Sigismondo dal 1419 impoi fù insignito, per cui si dovrebbe di preferenza ammettere l'anno 1418«; S. Skurla, Ragusa cenni storici, Zagreb 1876. g., str. 72—73.; L. Zore, Orlandov stup u Dubrovniku, list Dubrovnik, br. 3 od 19. I 1902. g.; V. Vukasović, Orlandov stup u Dubrovniku, kalendar Dubrovnik za god. 1900., Dubrovnik 1899. g., str. 131.

¹⁸ »Captum fuit de dando libertatem officialibus curri novi possendi seu faciendi pingere et deaurari ipsum currum novum, prout eis melius videbitur, expensis nostri comunis«, Cons. min., 2., str. 68., (7. VI 1419. g.). Poznato je da su se kameni kipovi u srednjem vijeku bojili raznim bojama, pa je zbog toga bilo određeno da se oboji i novi Orlandov stup.

¹⁹ Liber debitorum communis Ragusii pro restis rationum examinatorum per quinque officiales rationum inchoatus sub mellesimo et die predictis (1419—1476), sv. 18/2., str. 10', (19. XII 1419. g.); M. Dinić, Jedna dubrovačka arhivska knjiga petnajstog veka, Istorijski časopis, knj. XII—XIII, Beograd 1963. g., str. 25.

²⁰ Dubrovačko Općinsko vijeće je odlučilo 17. travnja 1878. godine poslije dugotrajne intervencije dubrovačkih rodoljuba da se ponovo podigne Orlandov stup. Pokretač te pohvalne ideje je bio dr Ivo Kaznačić, čuvar starina i spomenika u Dubrovniku. »Slovinac«, Dubrovnik, god. I, br. 3, od 1. VI 1878. g., str. 20—21, bilješka br. 5; Isto Općinsko vijeće je izabralo A. Dropca, dr Kaznačića i prof. B. Kosića da se bave pitanjem ponovnog postavljanja Orlandova stupa. »Slovinac«, Dubrovnik, god. I, br. 4., od 16. VI 1878. g.; Na inicijativu prof. B. Kosića bila je postavljena oko stupa gvozdena ograda u stilu ograde koja se i danas nalazi na vrhu stupa. »Slovinac«, god. II, br. 4., od 16. II 1879. g., str. 64. Ova je ograda uz podnožje stupa bila kasnije uklonjena.

Sl. 1 — Olovna natpisna pločica nadena u Orlandovu stupu

Sl. 2 — Dubrovački lakat uklesan na prodnožju Orlandova stupa

Kako je došlo tako daleko na jugu, u Dubrovniku, do pojave Orlandova stupa?²⁵

Prve arhivske podatke o Orlandovu stupu nalazimo početkom XV stoljeća (1417. g.) kad se Dubrovnik nalazio pod zaštitom hrvatsko-ugarskog kralja Sigismunda (od 1387—1437. g.), koji je ujedno bio njemački kralj (od 1411. g.) i češki kralj (od 1419 g.). Poslije smrti svog oca cara Karla IV (1378. g.), Sigismund je postao grof njemačke pokrajine Brandenburg.²⁶ Baš u toj pokrajini, istočno od rijeke Labe, u porječju rijeka Spree i Havel, nalazio se veći broj Rolandovih stupova,²⁷ pa je kralj Sigismund već rano bio upoznat sa postojanjem i značenjem tih stupova.

Poslije poraza kod Nikopolja krajem 1396. godine, kralj Sigismund je boravio sa svojom pratnjom devet dana u Dubrovniku na trošak dubrovačke vlade. Prilikom dolaska bio je svečano dočekan, stanovao je u kneževu dvoru, primio nagradu od 2.000.— dukata kao i unaprijed dvogodišnji danak koji je inače Dubrovnik plaćao hrvatsko-ugarskom kralju. Na taj način su Dubrovčani otvoreno pokazali svoju privrženost kralju Sigismundu i hrvatsko-ugarskoj kruni. Za uzvrat imenuje kralj Sigismund tadašnjeg dubrovačkog kneza Marina Resti vitezom zlatne mamuze, davanja mu zlatnu ogrlicu, mamuze i sablju s tim da ova čast prelazi na sve buduće dubrovačke knezove.²⁸

Želeći da istakne nezavisnost Dubrovnika s obzirom na Veneciju, a pod zaštitom hrvatsko-ugarske krune, vjerojatno je kralj Sigismund za vrijeme svog boravka upoznao Dubrovčane s tim kako su mnoge gradske općine u pokrajini Brandenburg postavljanjem Rolandovih stupova označile svoju nezavisnu sudbenost i gradsku slobodu.²⁹ Baš u to doba, počet-

---

werden wolle«.); U najnovije vrijeme (1932. g.) osnovan je grad Rolandia u Brazilu, blizu San Paola. Osnivač mu je jedan njemački agronom iz Bremena. Prije pet godina podiglo je to mjesto i Rolandov spomenik koji je kopija onog u Bremenu. Ovaj spomenik nema nikakvog pravno-povijesnog značenja, nego je samo uspomena na domovinu. (Institut für Auslandsbeziehungen Stuttgart, Zeitschrift für Kulturaustausch, Heft 1, Jahrgang 13 — 1963.).

²⁵ Orlando je talijansko ime Rolanda poznato i po Ariostovoj epopeji »Orlando furioso«; A. Gathen, o. c., str. 119—121, Orlandov stup nosi to ime samo u Dubrovniku, inače u Njemačkoj nalazimo za slične stupove imena Roland i Ruland. Oblik Roland je stariji od oblika Ruland.

²⁶ Pređašnji ugarski kralj Ludwig I (1342—1382) nije bio njemački car, a niti grof provincije Brandenburg, pa je važno naglasiti da se Orlandov stup pojavio u Dubrovniku baš u doba kralja Sigismunda koji je nosio oba ova naziva, a došao je na hrvatsko-ugarsko prijestolje ženidbom sa Marijom, kćerkom spomenutog kralja Ludviga I.; G. Novak, Prošlost Dalmacije, Zagreb 1944. g., str. 145.

²⁷ A. Gathen, o. c., str. 11—30.

²⁸ J. Tadić, Promet putnika u starom Dubrovniku, Dubrovnik 1939. g., str. 154—155.; Ref. sv. 30, str. 149, (21. XII 1396. g., tog dana je kralj Sigismund došao u Dubrovnik oko 24 sata, a u petak 29. XII iste godine oko 17 sati napustio je grad).; Chronaca ragusina Junii Restii, o. c., str. 182; G. Luccari, Copioso ristretto degli annali di Ragusa, libro quattro, Ragusa 1790. g., str. 118—119; J. Engel—I. Stojanović, Povjest Dubrovačke Republike, Dubrovnik 1903. g., str. 64; L. Vojnović, Vogj kroz Dubrovnik i okolna mjesta, Dubrovnik 1893. g., str. 14. Nije bilo dozvoljeno knezu nositi znak vrhovnog ugarskog reda, zlatne mamuze. Zlatne bi se mamuze pokazale tek na lijesu mrtvog kneza.

²⁹ T. Goerlitz, Der Ursprung und die Bedeutung der Rolandsbilder, Weiner 1934. g., str. 205; F. Mann, Das Rolandslied als Geschichtsquelle und die Entstehung der

kom XV stoljeća Venecija je zaposjedala dalmatinske gradove i otoke i počela da nameće kamene simbole svoje vlasti, reljefne Markove lavove. To je bio pogodan čas za Dubrovnik da jasno istakne svoju nezavisnost a ujedno i zaštitu hrvatsko-ugarskog kralja i moćnog njemačkog cara postavljajući reljefni Orlandov lik na glavni trg kao simbol svoje političke, sudske i trgovačke samostalnosti.

Oslobođenjem Dubrovnika od mletačke vlasti i dolaskom pod zaštitu hrvatsko-ugarskih kraljeva (od 1358. do 1526. g.) počinje u svakom pogledu novo — zlatno razdoblje u povijesti Dubrovnika. Ugovorom u Višegradu ugarski kralj Ladislav je zagantirao Dubrovniku nezavisnost, nepovredivost granica, slobodu trgovine i neutralnost u slučaju rata, te građansku i kaznenu jurisdikciju nad njegovim podanicima u zemljama ugarske krune. Ovaj ugovor bio je skoro 170 godina osnova političkog položaja grada te je doveo Dubrovnik do naglog ekonomskog i kulturnog napretka koji se osobito opaža početkom XV stoljeća.³⁰ Ugovorom sa sultanom Muratom (1365. g.), sklopljenim u Brusi, spasio se Dubrovnik od kasnije pohlepe ovog osvajača, a za godišnji danak od 500 dukata zajamčio je sebi slobodu trgovine u svim turskim zemljama.³¹

Kad je Dubrovnik priznao vrhovnu vlast hrvatsko-ugarskog kralja, vlastela su dobila pravo da između sebe biraju kneza; time je Dubrovnik postao sasvim slobodna država, a odbacivši naslov općine (comunis) polovinom XV stoljeća, nazva se republikom.³² U ovom razdoblju Dubrovnik dobija novo sudbeno ustrojstvo, a u teritorijalnom pogledu svoje konačno proširenje; stiže Primorje do Stona i poluotok Pelješac na zapadu, a Konavle prema istoku.³³

Dubrovnik je pored svih svojih promijenjenih prilika održao trgovačke veze, tržišta i puteve po susjednim balkanskim zemljama. Brojne

---

Rolandsäulen, Leipzig 1912. g., str. 149; Spominje čak mogućnost da je kralj Sigismund darovao Orlandov stup Dubrovniku iz zahvalnosti za vjernost koju mu je Republika ukazala. No ovo stanovište ne možemo prihvatiti jer o tome ne nalazimo nikakvih arhivskih podataka, a niti bi se moglo o tome nešto iz podataka naslutiti.

³⁰ J. Engel—I. Stojanović, o. c., str. 60; I. Mahnken, Dubrovački patricijat u XIV veku, Beograd 1960. g., str. 152 i 246. Marin de Goze pokazao se kao odličan diplomat u razgovorima sa kraljem Ludovikom, tako da se mora zahvaliti na prvom mjestu njegovu zauzimanju, da je kralj Ludovik pored ostalog konačno priznao Dubrovčanima pravo da biraju kneza.; K. Vojnović, Sudbeni ustroj Republike Dubrovačke, Rad JAZU, Zagreb 1892. g., str. 4; J. Gelčić—L. Thalloszy, Diplomatarium relationum reipublicae ragusanae cum regno Hungariae, Budapest 1887. g.; P. Matković, Spomenici za dubrovačku povijest u vrijeme ugarsko-hrvatske zaštite, Starine JAZU, Zagreb 1896. g., str. 141—173; Chronaca ragusina Junii Restii, o. c., str. 138.

³¹ L. Vojnović, Dubrovnik, jedna istorijska šetnja, Dubrovnik 1922. g., str. 29.

³² K. Jireček, Važnost Dubrovnika u trgovačkoj povijesti srednjeg vijeka, Dubrovnik 1915. g., str. 12; K. Vojnović o. c., str. 4 (Dubrovnik odbacuje naslov općine »comunis« u javnim spisima, koje će unaprijed izdavati rektor i vijećnici Dubrovačke Republike »nos Rector et Consilijarij Reipublicae«); Chronica ragusina J. Resti, o. c., str. 139 . . . »e fù creato al mese decembre 1358 il primo rettore Giovanni Nicolò di Gondola per il mese di genaro dell'anno segvente«.; L. Vojnović, Vodj kroz Dubrovnik i okolna mjesta, Dubrovnik 1893. g., str. 14; G. Gelčić, o. c., str. 49.

³³ K. Vojnović, o. c., str. 4, 5 i 48 (Godine 1399. Dubrovnik dobija Primorje, a od 1419. do 1427. g. oblast Konavala. Novo sudbeno ustrojstvo je iz 1422. g.); J. Engel—I. Stojanović, o. c., str. 67.

dubrovačke trgovačke kolonije u Bosni, Srbiji i Bugarskoj uživale su razne povlastice, a dubrovački trgovci dolazili su u kontakt sa tamošnjim njemačkim putnicima i rudarima koji su bili privučeni na Balkan raznim povlasticama tadašnjih vladara.³⁴ Dubrovčani su sigurno i od tih putnika i rudara čuli ponešto o značenju Rolandovih stupova po raznim gradovima sjeverne Njemačke, te se i preko njih mogla uvući ideja o podizanju sličnog stupa u Dubrovniku. Godine 1387. nalazimo Dubrovčanina A. Bunića kod kralja Sigismunda u Budimpešti gdje su mu najprije potvrđene privilegije koje je Dubrovnik dobio od prijašnjeg kralja Ludviga, a onda je isposlovao izričitu kraljevu dozvolu da Dubrovčani koji žive u Sremskoj Mitrovici smiju da trguju srebrom koje izvoze iz Bosne i Srbije, te da ga mogu slati i u Dubrovnik. U prvoj polovini XV stoljeća spominju se najmanje petorica Dubrovčana iz obitelji Bunić koji su bili poslanici Dubrovnika kod ugarskog kralja. Pasko Restić spadao je u krug najuticajnijih i najuglednijih Dubrovčana na ugarskom dvoru početkom XV stoljeća i to kao vitez kralja Sigismunda.³⁵

Utvrdivši se unutra i spolja, osjećajući se dovoljno jak i zaštićen da može istaći svoju političku nezavisnost, Dubrovnik je, čuvši od kralja Sigismunda, njemačkih trgovaca i rudara kao i od dubrovačkih poslanika pri ugarskom dvoru za Rolanda i njegovo značenje, po ugledu na njemačke gradove postavio lik legendarnog viteza Orlanda na svoj glavni trg. Time je istaknuo svoju samostalnost s obzirom na Veneciju, koja je po svim gradovima kojima je vladala postavljala reljefne Markove lavove. Pored toga Dubrovnik je postavljanjem Orlanda počastio i svog zaštitnika kralja Sigismunda koji je bio i grof Brandenburga i njemački kralj. Kralju Sigismundu je Orlandov stup u Dubrovniku bio znak odanosti te zemlje hrvatsko-ugarskoj kruni kao i njemu lično.

Koliki je ugled uživao kralj Sigismund u Dubrovniku, vidimo po kamenoj ploči iz 1435. godine koja se nalazi između dva prozora s lijeve strane glavnog ulaza u Knežev dvor. Natpis, urezan na ploči, spominje da je pregradnja dvora i atrija izvršena za vrijeme vladanja cara Sigismunda.³⁶ Dubrovačka je vlada veoma rijetko i izuzetno dozvoljavala da se ime vladara ili zaslužnog čovjeka istakne na javnom mjestu, pa je ime cara Sigismunda na pročelju Kneževa dvora dokaz izvanrednog poštovanja i zahvalnosti Dubrovčana tom caru. Poslije smrti cara Sigismunda, koji je umro 8. XII 1437. godine, izvršen je u dubrovačkoj katedrali svečan obred u prisustvu kneza i vijećnika, a na trošak dubrovačke vlade.

³⁴ C. Jireček, Die Bedeutung von Ragusa in der Handelsgeschichte des Mittelalters, Wien 1899. g., str. 16; F. Kochwasser, Die Republik Ragusa — Dubrovnik — ein geschichtliches Beispiel kluger Aussen- Innen- und Kulturpolitik, Mitteilungen, Institut für Auslandsbeziehungen, Stuttgart, N° 1, Januar—März 1962. g., str. 35.

³⁵ I. Mahlnken, o. c., str. 155, 156 i 388; O troškovima dubrovačkih poslanika kod ugarskog dvora vidi: M. Dinić, o. c., str. 17—20.

³⁶ B. Glavić, Knežev dvor, Dubrovački festival, Dubrovnik 1950. g., str. 25. Kamena ploča uzidana godine 1443. između dva prozora s lijeve strane glavnog ulaza spominje odluku Senata, donesenu 1435. g., da se iznova obnovi Kneževa palača. Natpis, urezan na ploči, sastavio je čuveni humanist Ciriaco d'Ancona na svom prolasku kroz Dubrovnik.; S. Skurla, o. c., str. 71—72; P. Puntšard, o. c., str. 304; T. Goerlitz, o. c., str. 205.

Tom je prilikom talijanski humanist F. de Diversis, koji je tada živio u Dubrovniku, održao posmrtni govor u kome je istakao zasluge cara Sigismunda za Dubrovnik kao i činjenicu da je on bio veliki prijatelj Dubrovčana sa kojima se naročito sprijateljiо prilikom svog boravka među njima.³⁷ Ni sa jednim kasnijim hrvatsko-ugarskim kraljem nijesu Dubrovčani bili u tako tijesnim i prijateljskim odnosima kao sa Sigismundom iako je Dubrovnik bio pod hrvatsko-ugarskom zaštitom sve do 1526. godine.

Prvi trag o Rolandovu stupu nalazimo u sjevernoj Njemačkoj polovinom XIII stoljeća, u doba kad se pojedine gradske općine bore da postanu samostalne i nezavisne od feudalne gospode, biskupa i knezova. Posljednji Rolandov stup je podignut početkom XVIII stoljeća.³⁸ U vremenu od nepunih pet stoljeća podignut je 41 Rolandov stup, računajući tu i dubrovačkog Orlanda. Do najnovijeg doba zadržalo se još samo 20 stupova od kojih je jedan dubrovački.³⁹ Prema iznesenom, Orlandov se stup u Dubrovniku pojavio oko 170 godina poslije pojave prvog Rolandova stupa u Njemačkoj, što znači da se u Dubrovniku, u odnosu na ostale njemačke gradove, taj stup javlja relativno rano.

Iz spomenutih zaključaka Malog vijeća od 7. VIII 1417. i 13. V 1419. godine saznajemo da je prije današnjeg Orlanda postojao na istom mjestu i stariji, prema kome je i izrađen postojeći. Vjerojatno je taj predašnji Orlandov stup bio privremeno učinjen i postavljen na mjesto starog kamenog stupa — kara, a možda je Orlandov reljefni lik bio privremeno i isklesan na starom karu ili postavljen uz njega. Postojanje ovog Orlanda mora da je bilo kratka vijeka jer bi u protivnom naišli na

³⁷ Philippi de Diversis de Quartigianis Lucensis, Situs aedificiorum, politicae et laudabilium consuetudinum inclytae civitatis Ragusii, — str. 115, Rukopis u biblioteci Historijskog instituta JAZU u Dubrovniku. De Diversis je održao govor »Pro Funere Sigismundi . . .«, prilikom izbora nasljednika Sigismundova, kralja Alberta (26. II 1438. g.), kao i prilikom njegove smrti (27. X 1439. g.); Chronica Ragusina Junii Restii, o. c., str. 271; G. Luccari, o. c., str. 155; T. Goerlitz, o. c., str. 205; V. Vukasović, Stari običaji grada Dubrovnika, Glasnik dubrovačkog učenog društva sv. Vlaha, Dubrovnik 1929. g., str. 155.; O srdačnim odnosima koji su postojali između kralja Sigismunda i Dubrovnika vidi: J. Radonić, Dubrovačka akta i povelje, knj. I, sv. 1., Beograd 1934. g., str. 185, 217, 326 i 343.

³⁸ A. Gathen, o. c., str. 32, 63, 102—105; H. Zöpfel, o. c., str. 175—240; T. Goerlitz, o. c., str. 15, 207. Prvi Rolandov stup se pojavio u gradu Halle 1240. godine. U arhivskim dokumentima međutim nalazimo prve tragove o Rolandovu stupu u Hamburgu iz 1342. godine. Od tog vremena se počinju sve češće javljati Rolandovi stupovi u pojedinim sjeverno-njemačkim gradovima. U Questenbergu je postavljen zadnji oko 1717. godine.

³⁹ A. Gathen, o. c., str. 10—30. Rolandov stup još postoji u gradovima: Branstedt, Belgern, Bremen, Buch, Brandenburg, Calbe, Halberstadt, Halle, Leitmeritz, Neustadt, Neuholdensleben, Nordhausen, Perleberg, Potzlow, Guedlinburg, Questenberg, Stendal, Wedel, Zerbst i u Dubrovniku. Poznat nam je izgled nekadašnjih Rolandovih stupova po opisu suvremenika u gradovima: Burg, Gardelegen, Göttingen, Magdeburg, Prag, Prenzlau, Zehden. Osim podataka o postojanju nemamo nikakvih drugih podataka o izgledu tih stupova u: Angermünde, Berlin, Bernau, Bennungen, Burghorn, Elbing, Greifswald, Hamburg, Königsberg, Polzin, Riga, Sandow, Schwedt i Ziesar.

neke podatke o njemu među arhivskim dokumentima.⁴⁰ Možemo pretpostaviti da je taj stariji Orlando bio drven jer i u njemačkim gradovima nailazimo prvo na drvene Rolande koji su od početka XV stoljeća zamjenjivani istim ili sličnim kamenim. Današnji Rolandov stup u Bremenu iz 1404. godine zamijenio je predašnji drveni i jedan je od prvih kamenih Rolanda koji su podignuti u Njemačkoj.⁴¹ Ali treba istaknuti da je kamena skulptura u Dubrovniku, zbog obilja kamena, bila razvijena još od ranog srednjeg vijeka, pa je vjerojatnije da je stup bio isklesan u kamenu.

Pošto je Rolandov stup postavljen na mjesto predašnjeg kara, preuzeo je njegovu ulogu. Zbog toga među arhivskim dokumentima, u vezi sa kažnjavanjem pojedinih okrivljenika, pored naziva Orlando i nadalje nalazimo naziv stup ili kar.⁴² Različito od dubrovačkog Orlanda, veoma mali broj Rolandovih stupova je u Njemačkoj služio kao stup za kažnjavanje.⁴³ Interesantno je spomenuti da je u susjednoj Veneciji kažnjavanje vršeno između dva visoka kamena stupa (sv. Marka i Todora) na malom trgu sv. Marka do duždeve palače.⁴⁴

Dubrovački Orlando ima sa stražnje strane vertikalna dubok žljeb za drveno koplje zastave. Na tom koplju se skoro četiri stoljeća vila dubrovačka državna zastava, simbol nezavisnosti Republike.⁴⁵ Uz Orlan-

⁴⁰ Treba spomenuti da među arhivskim izvorima nedostaju dokumenti iz serije »Reformationes« u vremenu od 5. XI 1399. g. do 28. VI 1402. g., kao i od 29. XII 1404. g. do 3. I 1407. g. Moglo bi se pretpostaviti da je baš u to vrijeme postavljen onaj predašnji Orlando, a zbog pomanjkanja dokumenata ne nalazimo nikakvih podataka o njemu.; M. Medini, o. c., str. 257.

⁴¹ S. Razzi, o. c., str. 22, bilješka 1. pretpostavlja da je predašnji Rolandov stup bio drven, pa je zatim zamijenjen kamenim, te da je taj reljefni drveni Orlando postavljen 1360. godine. Među arhivskim dokumentima ne nalazimo potvrdu za ovu pretpostavku; H. Meyer, Bürgerfreiheit und Herrschergewalt unter Heinrich dem Löwen, Forschungen und Fortschritte, 8. Jahrg., No 10, Berlin 1. IV 1932., str. 136—138; A. Gathen, o. c., str. 62—63. Do najnovijih vremena zadržali su se neki drveni Rolandovi stupovi, tako u mjestima: Calbe, Neustadt, Nordhausen, Potzlow, Questenbergr. To su većinom obnovljeni stari stupovi, koji su i prije bili drveni, većinom od hrastovine.

⁴² Liber Maleficiorum, sv. 5, str. 125, (29. X 1422. g.), . . . »stare debeat ligatus ad carrum cum clavibus ad collum . . .«; Liber Maleficiorum, sv. 6, str. 71., (21. X 1430. g.), . . . »et quod quando de carceribus relaxabitur ad columnam regiminis frustari debeat et eidem dari scorizate . . .«; A. Gathen, o. c., str. 100.

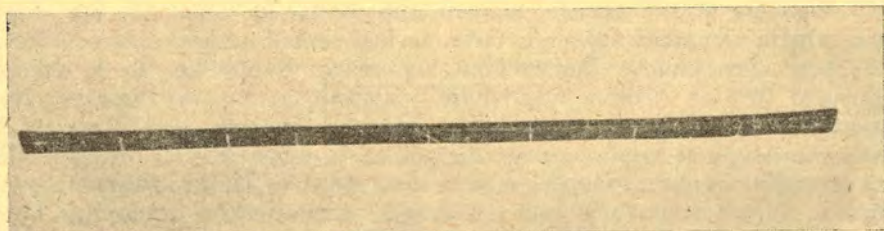
⁴³ Tako zvane »prangerstrafen« nalazimo jedino u njemačkim gradovima: Calbe i Belgern. Također veoma rijetko nalazimo da se pred takovim stupom u Njemačkoj izvršavala teža kazna, kidanje udova ili pogubljenje (tako zvano »blutgerichtsbarkeit«); A. Gathen, o. c., str. 56, 61.

⁴⁴ »Essere fra Marco e Todero«, (Il Leone alato, insegna di s. Marco, e s. Teodoro sono due statue poste sull'apice delle due grandi colonne della piazzetta di s. Marco, fra le quali una volta si giustiziava), Dizionario del dialetto Veneziano di G. Boerio, Venezia 1867. g.

⁴⁵ Žljeb za drveno koplje zastave je prije bio širi i dublji, jer je i jarbol za zastavu bio deblji. Jarbol je bio pričvršćen debelom žicom ili željeznim kopčama kojih više nema.; L. Zore, o. c., (Zastava Republike se triput na godinu razvijala, a dvaput na godinu ostajala je razvita za trideset dana. Prva i poglavita svetkovina bješe sv. Vlaha, koja je padala na 3. II. Petnaest dana prije te svetkovine zastava bi se razvila, a petnaest dana poslije svetkovine bi se svila. Druga svetkovina bješe prenos moći sv. Vlaha, na dan stare svetkovine 5. VII. I tada se zastava vila mjesec dana. Treća svetkovina, kada se stijeg vijao samo tri dana, bješe praznik stabla »festa dell'albero« —

dov stup je vezana i tako zvana »povlastica barjaka«. Kad se za dviju svetkovina sv. Vlaha u Dubrovniku (3. veljače i 5. srpnja) vijala zastava Republike na Orlandu, mogli su slobodno svi dužnici doći u grad, i nitko, za vrijeme od 3, a kasnije 7 dana, prije i poslije svetkovine, nije mogao tražiti od njih naplatu svog potraživanja.⁴⁶ Dok na štitu dubrovačkog Orlanda nema nikakva grba, većina njemačkih Rolanda, umjesto zastave, nosi na štitu dvoglava orla ili grb svog grada, odnosno pokrajine.⁴⁷ U Njemačkoj međutim, ne susrećemo Rolandove stupove kao nosioce gradske ili pokrajinske zastave, pa je u toj namjeni upravo i originalnost dubrovačkog Orlanda.

Na podnožju Orlandova stupa bila je uklesana mjera dubrovačkog lakta (51,2 cm.), te se svak mogao po njemu osvjedočiti da li mu je trgovac dao pravu mjeru pri kupovini platna ili sukna. Isto ili slično nalazimo i u Njemačkoj. Uz Rolandov stup u gradu Halberstadtu nalazila se željezna mjera lakta koja je uklonjena sredinom prošlog stoljeća, dok se u gradu Leitmeritz još i danas nalazi na Rolandovu stupu mjera gradskog lakta koji je postavljen zajedno sa stupom. U Belgernu je postavljena krajem XVI stoljeća uz Rolandov stup jedna bakrena mjerica.⁴⁸

Željezni dubrovački lakat u Dubrovačkom muzeju

U Dubrovniku su se sa Orlandova stupa proglašavale narodu razne vladine odluke, najavljujvale javne svečanosti, oglašavale teže kazne. Oko Orlandova stupa sakupio bi se narod kad bi vlada smatrala potrebnim

3 V. Općenito se misli da je ta svečanost bila na uspomenu republike, iako neki vjeruju da je bila uvedena kao uspomena prvog podizanja Orlandova stupa.) O prazniku stabla u Dubrovniku vidi: G. Gelčić, o. c., str. 51. i V. Vukasović, o. c., str. 132.

⁴⁶ K. Vojnović, o. c., str. 58. Godine 1453. produlji se »povlastica barjaka« od 3 na 7 dana. Povlastica nije vrijedila za slučaj da se dužnik obavezao pod »stendardom« (Orlandom) vratiti dug, jer bi se time nje odrekao.; T. Goerlitz, o. c., str. 205; A. Gathen, o. c., str. 99.

⁴⁷ A. Gathen, o. c., str. 30 i 63.

⁴⁸ O dubrovačkom laktu vidi: M. Rešetar, Dubrovačka numizmatika, SAN, Sremski Karlovci 1924. g., str. 100; P. de Diversis, o. c., str. 71 . . . »in ea (naime Orlandi forma sculpta) item est signata mensura brachii communis, quo mensuratur setae, rassiae et regaliae, quae circum illam ab advenis morlachis et aliquibus mulieribus vehuntur . . .«; L. Beritić, Berlina, Dubrovački vijesnik, br. 314, od 5. X 1956. g., str. 3 (Orlandov je lakat bio osnovna dužinska mjera Republike, zvan dubrovački lakat, koji je iznosio 51,2 cm.; to je dužina Orlandove ruke od stisnute pesnice, u kojoj drži mač, do lakta). U dubrovačkom muzeju se nalazi željezna šipka dužine dubrovačkog lakta koja je služila za mjerenje, nešto kao današnji metar.; S. Skurla, o. c., str. 72; A. Gathen, o. c., str. 62.

da narodu protumači razne nove odluke. Kod Orlanda su se vršile i javne dražbe, vodila se trgovina i drugi opći poslovi. Na vrhu stupa je u svrhu oglašavanja bila četverouglasta ravnina ograđena sa tri strane željeznom ogradom. Prije današnje ograde, koja se nalazi na vrhu stupa, vjerojatno je postojala u XVII i XVIII stoljeću barokna ograda, dok je današnja ograda u stilu neogotike u skladu s gotičkim nišama na stranama stupa postavljena prilikom obnove spomenika. Tom je prilikom postavljena u istom stilu i ograda oko Orlandova stupa koja je uklonjena između dva rata.⁴⁹ Vrh Rolandova stupa u Njemačkoj nije služio za proglašavanje vladinih odluka, pa zbog toga ne nalazimo na vrhu tih stupova ravne plohe. U koliko je Roland prislonjen na kamen stup, taj se obično završava šiljastim gotičkim vrhom, u protivnom su slobodno stojeće Rolandove figure bez ikakva oslona ili vrha. Neke Rolande nalazimo prislonjene uz kakvu zgradu na glavnom trgu. U Nordhausenu su se općinske odluke javno prikucavale ili lijepile uz tamošnjeg Rolanda. Venecija je imala poseban stup, zvan »pietra del bando«, koji se nalazi u blizini crkve sv. Marka, i sa njegova vrha su se oglašavale vladine odredbe.⁵⁰

U Stonu postoji također kameni stup — kar na kome nije bio uklesan reljefni Orlandov lik jer je Orlando kao simbol nezavisnosti i slobode bio postavljen samo u Dubrovniku kao centru Republike. To je debeo, okrugao stup sa širokim kapitelom i žljebom za katarku zastave. Na njemu je bila uklesana mjera lakta, kojoj su Francuzi dodali metar. I na ovom stupu se vijala zastava Republike, sa njegova vrha proglašavale su se vladine naredbe i saopćenja, te su se uz njega vezivali i kažnjavali osuđenici. Sličnih stupova je bilo i u drugim dalmatinskim gradovima koje su obično nazivali »štandarac«, a nalazili su se na glavnom trgu. Na njima je bilo pričvršćeno koplje za mletačku zastavu, dok se uz obli stup propinjao u uspravnom stavu ili bio urezan u reljefnom medaljonu krilati lav, simbol mletačke republike.⁵¹

⁴⁹ F. Appendini, o. c., str. 97 . . . »La statua di Orlando in Ragusa è posta fra quattro colonne, che finiscono col formare una piccola loggia cinta da tre lati da una ringhiera di ferro la quale rappresenta una specie di pergamo, o tribuna attà a perorare, o a proclamare sentenze e decreti . . .«; Prema nevješto napravljenom crtežu koji predstavlja Orlandov stup zaključujemo da je ranije bila na vrhu stupa barokna ograda. Crtež je iz zbirke fotografija i crteža koja se nalazi u Historijskom arhivu u Dubrovniku, a pripada ostavštini obitelji Martekini.; Postoji mišljenje da je ravna ploha na Orlandovom stupu bila izbočena kao kljun (rostra), odakle su se oglašavale odredbe i slično. Vidi: G. Gelčić, o. c., str. 50; L. Zore, o. c.

⁵⁰ A. Gathen, o. c., str. 62; G. Boerio, o. c., »pietra del bando« chiamasi quella specie di piedestallo o cilindro di porfido come pezzo di colonna grossa troncata, dal diametro di due piedi, ch'esiste ancora presso all'angolo della chiesa di s. Marco verso la Piazzetta, su cui à tempi della Republica saliva un banditore detto comandador, per la scaletta ivi annessa, a publicare a suon di tromba gli editti del governo.; M. Pompeo, La storia di Venezia nella vita privata dalla origine alla caduta della republica (parte seconda), Bergamo 1929. g., str. 258.

⁵¹ C. Fisković, Najstariji kameni grbovi grada Splita, Vjesnik hrvatskog arheološkog društva, Zagreb 1936. g., str. 183, (Spominje »štandarce« u Omišu, Kaštel Starome, Nerežišću na otoku Braču, te na Korčuli, Hvaru i u Splitu).; L. Beritić, Berlina, o. c., str. 3; V. Taljeran, Zrnca za povijest Stona, Dubrovnik 1935. g., str. 42.

Upoređujući dubrovačkog Orlanda s Rolandovim stupovima u Njemačkoj, možemo utvrditi neke njihove zajedničke osobine. Oni se većinom nalaze na glavnom trgu gdje se odvijaju trgovački poslovi grada ili u blizini općine, uvijek pod otvorenim nebom. Samo jedan Roland sjedi na konju u mjestu Neuahaldensleben, inače svi ostali stoje. Rolandi su većinom oboružani, kao i dubrovački Orlando, i nose mač i štit, a izrađeni su od kamena. Oni su pretežno nadnaravne veličine. Najmanji je bio onaj u Göttingenu, visine oko jednog metra, dok je najviši u Wedelu, visok oko 5,95 m. Najsličniji dubrovačkom Orlando je Rolandov stup u Bremenu i onaj u Zerbstu.⁵² Jedan i drugi su veći i masivniji od dubrovačkog, na njima se ispoljava realizam nordijske gotike koji je na jugu — u Dubrovniku — ublažen. Mladenački lik dubrovačkog Orlanda s uokvireno kovrčastom kosom ima tipično gotski osmijeh i izraz mirne vedrine heroja.⁵³

Preostali Rolandovi stupovi s kipom legendarnog viteza Rolanda na glavnom trgu nekih njemačkih gradova evociraju uspomenu na najslavnijeg junaka zapadnoevropske epike, dok su ujedno i simboli nekadašnjeg prava i autonomije koju su uzimali ti gradovi. Pojedini su gradovi u odnosu na svog crkvnog ili zemaljskog vladara uživali različito pravo ili privilegije. To su pravo nezavisnog suđenja, gradske samouprave, pravo trgovine, ubiranja carine, kao i razne trgovačke povlastice.⁵⁴ Mač u ruci Rolanda bio je simbol nezavisnosti sudovanja, dok je štit značio da grad stoji pod neposrednom zaštitom vladara, te da je priznat kao carski ili kraljevski slobodni grad.⁵⁵

Različito od njemačkih gradova, kojima je Rolandov stup bio simbol raznih stečenih prava ili privilegija, u Dubrovniku je Orlando bio simbol stečene nezavisnosti, pa je baš zato i podignut početkom XV stoljeća kad je pod zaštitom hrvatsko-ugarskih vladara dobio političku nezavisnost te slobodu trgovine.⁵⁶ Dok su njemački Rolandi bili uglavnom

⁵² A. Gathen, o. c., str. 13, 24, 27, 62—64, (Dubrovački Orlando je visok 2,02 m., Rolando u Bremenu 5,54 m., a onaj u Zerbstu 4. m.); H. Zöpfel, o. c., str. 57—60; G. Škrivanić, Oružje u srednjekovnoj Srbiji, Bosni i Dubrovniku, SAN, Beograd 1957. g. str. 23, 31, 70, 74, 126, 148.

⁵³ C. Fisković, Naši graditelji i kipari XV i XVI stoljeća u Dubrovniku, Zagreb 1947. g., str. 105.

⁵⁴ A. Gathen, o. c., str. 1—2 i 105—106. (Pravo Hamburga je obuhvaćalo slobodu i nezavisnost grada prema vladaru kao i pravo suđenja i ubiranja carine. U Quedlinburgu se pod pravom grada podrazumijevala sloboda izbora gradskog zastupnika kao i pravo održavanja gradskih utvrda. Gradsko pravo Bremena, značilo je punu nezavisnost grada od gradske gospode.); H. Meyer, Bürgerfreiheit und Herrschergewalt unter Heinrich dem Löwen, Forschungen und Fortschritte, 8. Jahrg., No. 10, Berlin 1. IV 1932. g., str. 137; H. Zöpfel, o. c., str. 83; T. Goerlitz, o. c., str. 2; F. Mann, Das Rolandslied als Geschichtsquelle und die Entstehung der Rolandsäule, Leipzig 1912. g., str. 149.

⁵⁵ A. Gathen, o. c., str. 74—78; H. Zöpfel, o. c., str. 33—39.

⁵⁶ W. Böheim, o. c., str. 137—138; H. Zöpfel, o. c., str. 198; F. Kochwasser, o. c., str. 32; L. Fischer, Ragusa und Umgebung, Wien und Prag 1897. g., str. 74; A. Vučetić, Führer durch Ragusa und Umgebung, Ragusa 1910. g., str. 61; V. Adamović, Iz života nekadašnjeg Dubrovnika, List dubrovačke biskupije, br. 2., od 10. II 1916. g., str. 41; P. Puntschard, o. c., str. 303... »die Rolandsäule stellt sich als das Wahrzeichen der Konzentration des politischen, rechtlichen und wirtschaftlichen Lebens Ragusas dar«.

pravni simboli («Rechtsroland»), dotle je dubrovački Orlando bio simbol državne samostalnosti, a kao nasljednik starog kara, kojega je funkciju i sam preuzeo, imao je i širu primjenu. Kao simbol nezavisnosti Or-

Gotički Orlandov stup u Bremenu iz početka XV st.

landov stup je bio nosilac državne zastave, sa njega su se javno oglašavale razne vladine odluke, pod njim je bio označen dubrovački lakat. Od predašnjeg kara preuzeo je ulogu stupa za kažnjavanje («columna charrus

et Orlandus dicitur»),⁵⁷ pa je tako došlo i do jedne zanimljive pojave: Orlandov stup kao simbol nezavisnosti bio je ujedno i stup za kažnjavanje, odnosno sramotno izlaganje prestupnika.

Veoma su oskudni podaci o porijeklu prvih Rolandovih stupova u Njemačkoj. Neki misle da su ti stupovi podignuti po zapovijedi Karla Velikog u svim gradovima njegova carstva. Drugi misle da su ti stupovi naslijedili prastari sudbeni kolac sa mačem koji je bio poznat kod starih Germana. Kolac s mačem se vremenom pretvorio u ljudsku figuru koja je nosila taj mač — u Rolanda.⁵⁸ Postoji i mišljenje da su se Rolandovi stupovi pojavili u početku samo u mjestima koja su bila dobila carski privilegij slobodnog trgovačkog grada.⁵⁹ U svakom slučaju Rolandov je stup kao simbol određenog prava i privilegija odigrao veoma važnu ulogu u životu grada koji ga je posjedovao.⁶⁰

S. Dolci, s obzirom na dubrovačkog Orlanda, kaže da je neistinita legenda skovana o njegovu porijeklu, te da je Orlando podignut po ugledu na običaj Langobarda, koji su vladali u Italiji od 568. do 774. godine i kojima je Roland bio znak glavnog grada (metropole) i potpune vlasti («ius gladii».)⁶¹ M. Appendini iznosi stanovište Porfirogeneta koji tvrdi

⁵⁷ P. de Diversis, o. c., str. 71, govori o Orlandu slijedeće: ... »die scilicet ultima Januarii summo mane arbor quaedam altissima habens longitudinem et circuitum unius mali navis maxime in medio plateae in quadam columna grossa quadra erigatur et fortissime clauditur quae quidem columna Charrus et Orlandus dicitur quoniam in illa est Orlandi forma sculpta ense manu tenens in signum iustitiae quae ibi exercetur, ad illam nam ligantur et fustigantur aliquando scelesti homines quibus etiam interdum barba comburitur. In ea item est signata mensura brachii communis quo mensuratur relae, rassiae et res aliae quae circum illam ab advenis, Morlachis et aliquibus mulieribus vehuntur...«; S. Skurla, Dubrovnik svršetkom XV stoljeća, Zabavnik štionice dubrovačke, Dubrovnik 1876. g., str. 305—316; L'epidauritano, giornale cattolico e greco per l'anno 1863., Ragusa, str. 3; Lj. Karaman, Orlandov stup u Dubrovniku, Preporod, br. 15, Zagreb, 9. V 1942. g., O Orlandovu stupu pisano još, vidi: Stupovi građanske slobode u srednjem vijeku nazvati »Rolandssäulen«, Jadranski dnevnik, Split, br. 12., od 16. I. 1936. g.; Kamenje govori, Dubrovačka rivijera, Informativno turistički list, Dubrovnik, 14. XII 1938. g.

⁵⁸ H. Meyer, Freiheitsroland und Gottesfriede, Hansische Geschichtsblätter, br. 56, Lübeck 1931. g., str. 57—65; G. Gelčić, o. c., str. 49; W. Böheim: o. c., str. 133; N. Kuret, Ziljsko štehanje in njegov evropski okvir, SAZU, Delo 16, Ljubljana 1963. g., str. 171; M. Appendini, o. c., str. 96.

⁵⁹ H. Zöpfel, o. c., str. 63—64.

⁶⁰ Njemačka literatura o Rolandovim stupovima je veoma opširna. Pored već spomenutih radova treba upozoriti i na radove: H. Meyer, Neue Forschungen über dem Bremener Roland, Forschungen und Fortschritte 8, Jahrg. 11, 10. IV 1932. g.; K. Stuhl, Über die Verbreitung, den Namen und die Bedeutung der Rolandsäulen, Der Roland No 44, Beilage zur Zerbster Zeitung vom 28. Oktober 1928; K. Hoede, Deutsche Rolande, Neue Fragen, Neue Wege, Magdeburg 1934. g.; H. Loonitz, Die Roland-Säulen, Neuhaldensleben 1901. g., Samson—Campbell, Deutschlands Rolande in Geschichte und Bild, Achen 1938. g.

⁶¹ S. Dolci, De origine urbis Ragusinae, Diatriba. Annali della città di Ragusa attribuiti a Gio. Marino di Gondola. (Biblioteka samostana »Male braće« — Dubrovnik), str. 116, »Apocrypha quoque ea historia, quae ad annum 782 de Orlando narratur. Langobardorum more, qui ab anno 568 usque ad annum 774 in Italia regnare, statua illa in nostro foro erecta est, ipsi eam Rolland dicebant, nihilque aliud, nisi insigne Metropolis est, jus gladii possidentis . . .«; Sličnog sadržaja nalazimo i jednu bilješku u: Annali della Città di Ragusa attribuiti a E. Gio. Marino di Gondola (Biblio-

da je Dubrovnik, poslije rušenja Solina i Cavtata, postao glavni grad čitave Dalmacije, pa da je u njemu podignut stup kao znak sjedišta provincije.⁶² Običaj je bio u Dubrovniku, a i drugdje, da se u temelje javne zgrade ili spomenika prilikom gradnje postavi metalna ploča s natpisom koji govori o vremenu i uzroku podizanja tog objekta. Da je dubrovački Orlando bio podignut kao uspomena na zasluge viteza Orlanda ili kao znak glavnog grada Dalmacije, nađena bakrena pločica u podnožju stupa (1825. g.) sigurno bi o tome nešto govorila. Pored toga bilo bi nevjerovatno pretpostaviti da je dubrovački Orlando stariji po porijeklu nego prvi Rolandovi stupovi u Njemačkoj, kad nam je poznato da se prvi takav stup pojavio u Njemačkoj sredinom XIII stoljeća, dok prve tragove o dubrovačkom Orlando nalazimo među arhivskim dokumentima tek početkom XV stoljeća.

U isto doba kada i Rolandove stupove, nalazimo na području sjeverne Njemačke i drvene pokretne figure — lutke za pučku igru. Vjerovatno je da te figure i Rolandovi stupovi imaju zajednički izvor.⁶³ Dubrovačka alka na dan sv. Vlaha, o kojoj je pisao P. de Diversis, vuče svoj postanak iz srednjeg vijeka te ima dosta sličnosti s pučkom igrom oko Rolandove drvene lutke u Njemačkoj.⁶⁴

Analizirajući pojavu Orlandova stupa u Dubrovniku, moramo razlikovati priču — legendu o Orlando koju donose dubrovački kroničari i ono što nalazimo među arhivskim izvorima o tom stupu. Dubrovački kroničari donose da je Orlandov kip podignut kao uspomena na pobjedu viteza Orlanda, nećaka Karla Velikog, nad saracenskim gusarima i njihovim vođom Spucentom 783. godine u blizini Dubrovnika. Prve arhivske podatke o Orlandovu stupu u Dubrovniku nalazimo početkom XV stoljeća kad je Dubrovnik bio pod zaštitom ugarsko-hrvatskog kralja Si-

---

teka samostana »Male braće« — Dubrovnik), na str. 32 koja glasi: »Rolland apud Langobardos in Metropoli erigebat, statua videlicet armati hominis gladium ferentis, hoc est ius supremum, quod ius gladii ostendentis. A Rolland statua, que in Foro, Orlandus«. P. Puntshard, o. c., str. 303; W. Böheim, o. c., str. 133.

⁶² M. Appendini, o. c., str. 96, . . . »in tuta la Dalmazia non essendovi memoria alcuna dell'esistenza di una simile statua, la quale denotasse il publico foro, e la suprema giurisdizione da esercitarsi in esso, Ragusa che l'aveva fosse la sola città, nella quale come capo di provincia, e metropoli di tutte l'altre città...«; M. Zamagna, Ragusa, Spalato 1869. g., str. 31.

⁶³ A. Gathen, o. c., str. 40. (U gradu Magdeburgu se pojavila prvi put pokretna figura za pučku igru 1280. godine.). Roland je prema pravilima te igre bio cilj utrkivača, bilo pješaka bilo konjanika. Kad bi utrkivač stigao do Rolandove figure, udario bi je po štitu. Roland bi se tada pomoću posebnog mehanizma okrenuo i lupio utrkivača mačem, ako se taj ne bi pravovremeno sagnuo ili utekao. Rolandov je udarac u toj igri bio veoma slab. Dobitnik igre je bio onaj kome bi uspjelo Rolanda udariti po štitu, u tačno određenu tačku. U tom slučaju bi se figura okrenula ali ne bi zamahnula mačem.

⁶⁴ N. Kuret, o. c., str. 30 i 172; P. de Diversis, o. c., Codice inedito della Biblioteca Ginnasiale di Zara pubblicato ed illustrato da V. Brunelli, Zara 1880. g., str. 95, piše o alki slijedeće: . . . »Aliquoties item juvenus mascula, posito circulo argenteo quatuor unciarum, in equis currit cum hastis, et qui anulum lancea ter sumpserit currens illum recipit...«; U Italiji se ta igra zove »correr l'anello«, a u Njemačkoj »Ring(el)rennen«; M. Dinić, Zbornik Konstantina Jirečeka, SAN, knj. 33., Beograd 1959. g., str. 315—316.

gismunda koji je bio ujedno grof Brandenburga i njemački kralj. U pokrajini Brandenburg nalazio se u to doba veći broj Rolandovih stupova. Boravkom kralja Sigismunda u Dubrovniku 1396. godine, poslije bitke kod Nikopolja, kao i kontaktom dubrovačkih trgovaca sa njemačkim putnicima i rudarima po balkanskim zemljama, Dubrovčani su bili upoznati sa postojanjem i značenjem Rolandovih stupova u sjevernoj Njemačkoj. Početkom XV stoljeća Venecija je zaposjedala dalmatinske gradove postavljajući reljefne Markove lavove kao simbole svoje vlasti. Dubrovnik, da istakne stečenu nezavisnost pod zaštitom hrvatsko-ugarskog kralja i moćnog njemačkog kralja, postavlja, po ugledu na sjeverno-njemačke gradove, reljefni Orlandov lik na glavni trg, kao simbol svoje nezavisnosti.

Orlandov stup je postavljen na mjesto predašnjeg kara, pa je tako preuzeo i njegovu ulogu — stupa za kažnjavanje. Prije sadašnjeg Orlandova stupa postojao je jedan stariji Orlando, koji nije bio duga vijeka jer ga je već u svibnju 1419. godine zamijenio novi, današnji. O tom starijem Orlandovu stupu ne nalazimo tragova među arhivskim dokumentima.

U Dubrovniku se Orlandov stup pojavio oko 170 godina poslije pojave prvog Rolandova stupa u Njemačkoj, a danas je, pored onog u Leitmeritzu, jedini primjerak takvog stupa izvan njemačkih granica. Različito od Rolandovih stupova u njemačkim gradovima, kojima je taj stup bio simbol raznih stečenih prava ili privilegija, dubrovački Orlando je bio simbol stečene političke nezavisnosti. Orlandov stup u Dubrovniku sličan je njemačkim Rolandovim stupovima po izgledu i po cilju postavljanja, sličan je kamenom stupu — karu, kao stupu za kažnjavanje, i venecijanskom stupu »pietra del bando«, kao stupu za oglašavanje raznih vladinih odredaba.

Podizanje dubrovačke zastave 1419. godine na Orlandov stup označilo je zlatno razdoblje u povijesti Dubrovnika, dok je spuštanje te zastave sa Orlanda,⁶⁵ dolaskom Francuza, znak utrućuća slobode i nezavisnosti Republike. Stoga taj stup pred crkvom sv. Vlaha stoji danas kao uspomena na slavnu dubrovačku prošlost, kao simbol nekadašnje dubrovačke samostalnosti.

---

⁶⁵ L. Vojnović, *Pad Dubrovnika (II dio)*, Zagreb 1908. g., str. 58, 63. Po naređenju generala Lauristona od 26. XII 1807. g. zabranjeno je da se unaprijed zastava sv. Vlaha istakne na Placi. Dana 6. I 1808. g. istaknuta je zastava kraljevine Italije na Orlandovu stupu. 85 godina kasnije nakon ovog događaja dubrovački načelnik Frano Gondola izmoli od austrijske vlade dozvolu da se na Orlandu vije zastava sv. Vlaha — državna — kao uspomena na prošlost, kao što se žuto crvena državna zastava sv. Marka vije o praznicima pred crkvom sv. Marka u Veneciji.

Posebno zahvaljujem dr V. Foretiću, prof. Z. Šundrici, Akademiku dr C. Fiskoviću kao i g. L. Beritiću na ukazanoj mi pomoći prilikom izrade ove radnje.

Zusammenfassung

DIE ROLANDSÄULE IN DUBROVNIK

Wenn man von der Geschichte und Bedeutung der Dubrovniker Rolandsäule spricht, so muss man die in den alten Chroniken befindlichen Legenden von den archivalischen Angaben unterscheiden.

Nach den Chronisten sei diese zum Andenken an dem im Jahre 783 von Roland des Neffen Karls des Grossen über den Führer «Spucento» errungenen Sieg errichtet.

Die archivalischen Angaben finden wir aber erst in den aus dem XV. Jahrhundert stammenden Urkunden, also aus jener Zeit als Dubrovnik unter der Schutzherrschaft des ungarisch-kroatischen Königs Sigismund stand. Sigismund war aber zugleich deutscher König und Markgraf von Brandenburg wo die meisten Rolandsäulen standen und zum Teil noch immer stehen.

Als Sigismund im Jahre 1396, nach der entscheidenden Schlacht bei Nikopolis, in Dubrovnik weilte und die Dubrovniker Kaufleute mit Deutschen Reisenden und Bergleuten in den Balkanländern in Berührung traten, nahmen die Dubrovniker Kenntniss vom Bestande und der Bedeutung der in Norddeutschland befindlichen Bildsäulen.

Während Venedig in XV. Jahrhundert, nach der Besizergreifung der Dalmatinischen Städte, überall als Zeichen eigener Herrschaft den steinernen Sankt Markus Löwen einmauerte, hat die freie, unter Schutze des ungarisch-kroatischen Königs und mächtigen deutschen König stehende Republik Dubrovnik, die deutsche Städte nachbildend, als Symbol der Selbstständigkeit die steinerne Rolandsäule errichtet.

Auf Grund einer im Jahre 1825 unter der Rolandsäule gefundenen aber schwer lesbarer Anschrift glaubte man anfangs, diese Rolandsäule sie im Jahre 1418 errichtet. Die archivalischen Angaben beweisen aber klar, dass dies im Monate Maj des Jahres 1419 erfolgte.

An Stelle der heutigen Rolandsäule stand anfangs eine ältere welche den noch älteren »carrus« genannten, Pranger ersetzte. Vom beiden ist aber in den geschriebenen Quellen keine Spur geblieben.

Die erste Dubrovniker Rolandsäule wurde cca. 170 Jahre nach der ersten in Deutschland errichteten Rolandsäule errichtet. Während die deutschen Rolandsäulen meistens Symbole verschiedener von einzelnen Städten errungenen Rechte und Privilegien darstellen, galt die Dubrovniker Rolandsäule hauptsächlich als ein Symbol der Staats-selbstständigkeit. Als Nachfolgerin des alten »carrus«, dessen sie Funktion übernahm, hatte sie aber auch noch eine weitere Verwendung. Als Symbol der Unabhängigkeit war sie Trägerin der Staatsfahne; von da aus wurden auch die Regierungsbeschlüsse verkündigt und Rolands rechter Unterarm diente den Kaufleuten als Elle, ein in Dubrovnik »lakat« genanntes Längemass von 51,2 cm.

Die in vielen Ortschaften Deutschlands befindlichen Rolandsäulen stehen immer unter offenen Himmel in der Nähe der Rathäuser, meistens aber auf den Markt- und Hauptplätzen auf welchen Handel getrieben wurde. Die meisten sind aus Stein und stellen in der Regel einen überlebensgrossen, aufrecht stehenden mit blanken Schwert und Schild gerüsteten Mann dar.

Den Dubrovniker, ebenfalls mit Schwert und Schild bewaffneter Roland der vor der Sankt Blasius Kirche am offenen Platz steht, sind am ähnlichsten die in Bremen und Zerbst befindlichen Bildsäulen, obwohl diese etwas grösser und massiver sind.

Die im Jahre 1419 auf der Dubrovniker Rolandsäule gehisste Staatsfahne kündigte die goldene Aera in der Geschichte Dubrovniks, während die im Jahre 1808 durch die Franzosen heruntergeholtte Fahne das Ende der tausendjährigen freien Republik kennzeichnete.

Heute steht die Dubrovniker Rolandsäule nur noch als ein schönes Andenken an die glorreiche Vergangenheit, als Symbol der ehemaligen Selbstständigkeit.